Ενότητα 7

Χρησμολόγος ψευδοπλαταιεύς

Στοιχεία της πλοκής και ορισμένες εκφράσεις του κειμένου προέρχονται από τον 23^{ο} λόγο του Λυσία (*Κατὰ Παγκλέωνος ὅτι οὐκ ἦν Πλαταιεύς*).
Το κείμενο εισάγει τους μαθητές σε θεσμούς, δικανικές πρακτικές και τη δικανική ορολογία της κλασικής Αθήνας.
Πέραν της γλωσσικής επεξεργασίας, μέσα από την προσέγγισή του δίδεται έμφαση στην ιστορική και κοινωνική δυναμική που αντανακλά.

Γενικά για το δίκαιο και τους δικαστικούς θεσμούς της Αθήνας βλ. D. M. MacDowell, *Το δίκαιο στην Αθήνα των κλασικών χρόνων*, Αθήνα 1988 (αγγλ. έκδοση 1988). Για το ίδιο θέμα το υλικό που υπάρχει στην ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού:
http://www.ime.gr/projects/courts/index.php?main=yes

Σ τ ό χ ο ι

Εκμάθηση

- Λεξιλόγιο: Βασική δικανική ορολογία
- Μορφολογία: Τύποι της αυτοπαθούς αντωνυμίας
- Αόριστος, α΄ πρόσωπο ενεργητικής φωνής (β΄ πρόσωπο ενικού και πληθυντικού)
- γ΄ πληθυντικό πρόσωπο οριστικής μέσης φωνής: ενεστώτας, παρατατικός, αόριστος β΄
- Αντιθετικοί σύνδεσμοι: *ἀλλά*, *ὅμως*
- *Διά* + γενική (επανάληψη)

Αναγνώριση

- Χρήσεις γενικής ως ετερόπτωτου προσδιορισμού (αντικειμενική, αξίας, διαιρετική)
- Χρήσεις του απαρεμφάτου (τελικού – ειδικού, με απρόσωπο ρήμα)
- Επιρρηματικές χρήσεις της δοτικής (χρόνου, χαριστική, οργανική)

Εξοικείωση

- Υποτακτική
- Τύποι της μετοχής
- Προτάσεις με περισσότερους επιρρηματικούς προσδιορισμούς

Καλλιέργεια αξιών υγιούς κοινωνικής συνείδησης

Διδακτικό σενάριο

Η **αφόρμηση** μπορεί να γίνει από τον τίτλο της ενότητας. Μπορεί να ζητηθεί ο προσδιορισμός της σημασίας της λέξης *χρησμολόγος* με τη βοήθεια της ετυμολογίας, *χρησμός*+*λόγος* (πιθανόν οι μαθητές να γνωρίζουν τι είναι *χρησμός*. Αν όχι, αναφερόμαστε στα μαντεία και τους χρησμούς, ώστε το νόημα να γίνει σαφές).
Η δεύτερη λέξη *ψευδοπλαταιεύς* εύκολα γίνεται κατανοητή, αφού οι μαθητές μας ακούν καθημερινά λέξεις όπως *ψευδοκράτος*, *ψευδοκυβέρνηση*, *ψευδοπρόβλημα* κλπ. Κεντρίζουμε το ενδιαφέρον τους λέγοντας πως σε αυτή την ενότητα καλούνται να εξιχνιάσουν (μαζί με τα πρόσωπα του διαλόγου) μια απάτη.

<u>Πρώτη υποενότητα (σκίτσα 1-5): Το περσικό ποτήρι αιτία διαπληκτισμού</u>

Η ανάγνωση θα πρέπει να καθιστά σαφές ότι οι δύο πρώτες λέξεις (αντωνυμίες) χρησιμοποιούνται ως κλητικές προσφωνήσεις.
Κατάλληλη κίνηση θα πρέπει να διευκρινίζει τη σημασία του *ἀπόδος*.

1 ***ΘΕΟΔΩΡΟΣ: Οὗτος, σύ, τὸ ἔκπωμα τὸ Περσικόν, …***
2 ***… ὅ μοι δέκα δραχμῶν ἐπώλησας, ἔμπορός τις μιᾶς δραχμῆς ἄξιον ἔφη εἶναι.***
3 ***Ἀπόδος οὖν τὰς ἐννέα, ἃς ἀδίκως εἰσέπραξας.***

1. Ξέρει ο Θεόδωρος το όνομα του ανθρώπου στον οποίο μιλά;
   [Όχι]

   Από πού το καταλαβαίνουμε; Πώς τον προσφωνεί;

   [Το *οὗτος* και το *σύ* αφορούν το ίδιο πρόσωπο, όπως θα φανεί στη συνέχεια - οὗτος = κλητική (οι δεικτικές αντωνυμίες *οὗτος* και *αὕτη* είναι οι μόνες αντωνυμίες που έχουν κλητική ενικού).]

   Να μιλήσουμε πάλι αρχαία: *Πῶς καλεῖται ὁ ἄνθρωπος οὗτος*;

   [Ἀρίστων]

2. *Τί ἐπώλησεν Ἀρίστων;*
   […]

   Τι νομίζετε ότι είναι το *ἔκπωμα*;

   [Το ποτήρι]

   Πόθεν ἐστί τὸ ἔκπωμα;

   [*Περσικόν ἐστι.* - *ἐκ …Περσίας… ἐστί* – Επιδιώκουμε να λάβουμε και τις δύο απαντήσεις.]

   [Η συγκεκριμένη ερώτηση είναι μία από τις περιπτώσεις που δίνουν στον/στην εκπαιδευτικό τη δυνατότητα να αξιολογήσει τον βαθμό κατάκτησης γνώσεων από τους μαθητές του/της. Μπορεί να ζητήσει από τους μαθητές να απαντήσουν γραπτά (και ίσως ανώνυμα) στην ερώτηση και να συγκεντρώσει τις απαντήσεις, οπότε, χωρίς να επηρεαστεί η πορεία ή ο ρυθμός του μαθήματος, γνωρίζει αν έχουν μάθει τη

σύνταξη του *ἐκ* με γενική, τη διαφορά *ἐκ - ἐξ* και αν χρησιμοποιούν σωστά τα πνεύματα. Η δραστηριότητα μπορεί να επαναληφθεί σε ανάλογες περιπτώσεις, όποτε ο/η εκπαιδευτικός το κρίνει σκόπιμο.]

3. *Τίνι ἐπώλησεν Ἀρίστων τὸ ἔκπωμα*; *Σοί*; *Γεωργίῳ*; *Νικολάῳ*; *Ἑλένῃ*; (χρησιμοποιούμε ονόματα των παιδιών της τάξης)
[… *Θεοδώρῳ*]

Θυμάστε ανάλογη περίπτωση χρήσης της δοτικής από την προηγούμενη ενότητα;

[Το έμμεσο αντικείμενο στο 6.11 *ἄκουε δ' ὅσα ὁ πατὴρ ἀμφοτέροις ἡμῖν ἐπιτάσσει*.]

Πόσου ἐπώλησε Ἀρίστων τὸ ἔκπωμα Θεοδώρῳ;

[…]

Πόσου ἄξιόν ἐστι τὸ ἔκπωμα;

[…]

Τίς ἔφη ταῦτα;

[…]

Σὺ εἶ ὁ ἔμπορος. Οὗτός ἐστι Θεόδωρος. Τί ἔφης τῷ Θεοδώρῳ;
«*Θεόδωρε, …*

[… *τὸ ἔκπωμα μιᾶς δραχμῆς ἄξιόν ἐστι*»].

Προς τρίτο μαθητή: *Τί ἔφη ὁ ἔμπορος*;

[… *εἶναι*»]

4. Με ποιο ρήμα θα μπορούσαμε να αντικαταστήσουμε το *ἔφη*; Είναι τύπος του ρήματος *φημί*. Θυμάστε τι σημαίνει;
[Λέω, ισχυρίζομαι. Θα μπορούσε να αντικατασταθεί με το *εἶπε*.]

Προαιρετικά: Έχετε ξανακούσει τη δραχμή; Τι νομίζετε ότι εκφράζει η γενική *μιᾶς δραχμῆς*;
[Ήταν νόμισμα της Ελλάδας πριν την εισαγωγή του ευρώ, αλλά και της αρχαίας Αθήνας. Η γενική εκφράζει την αξία του ποτηριού. Γενική της αξίας από το επίθετο *ἄξιον*.]

Πώς θα μπορούσαμε να πούμε «παστό ψάρι αξίας οκτώ δραχμών»;

[*τάριχος ὀκτὼ δραχμῶν*]

Προαιρετικά: *ἔμπορός τις*: γιατί έχουμε διπλό τονισμό; Ποιο φαινόμενο παρατηρούμε;

[έγκλιση του τόνου, ως φαινόμενο απαντά και στα Ν.Ε.]
Το *τις* είναι μια από τις λέξεις που μεταβιβάζει τον τόνο της στην προηγούμενη. Κυκλώστε την και κάντε το ίδιο για άλλες παρόμοιες που θα συναντήσουμε στο κείμενο.

Τι μέρος του λόγου είναι το *ἀδίκως* και τι εκφράζει;

[Επίρρημα. Εκφράζει τρόπο.]

5. Τι ζητάει τώρα, για να ικανοποιηθεί, ο Θεόδωρος;
[…]

Ποια έγκλιση χρησιμοποιεί;

[…]

Το *ἀπόδος* από ποιες λέξεις είναι σύνθετο; Θυμηθείτε και μια φράση από το *Πάτερ ἡμῶν*…

[… - *Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον*]

4 ΑΡΙΣΤΩΝ: Πῶς φής; Πανοῦργος εἶ καὶ ὑβριστής.Ἐμὲ κέρδους πονηροῦ κατηγορεῖς; Εὖ ἴσθι, ὅτι ἐμὲ οὐδεὶς κακῶς λέγει χαίρων.

6. Αποδέχεται ο Αρίστων την κατηγορία;
[…]

Τι θα μπορούσε να πει αντί «*πῶς φής*;»

[*πῶς λέγεις*;]

Πώς θα διατυπώναμε εμείς την ερώτηση ακούγοντας κάτι απαράδεκτο;

[Τι λες;]

7. Πώς αντιδρά ο Αρίστων στην κατηγορία; Πού την αποδίδει;
[Αντεπιτίθεται. Την αποδίδει στο ήθος του Θεόδωρου, *πανοῦργος καὶ ὑβριστής*]

Τι μπορεί να σημαίνουν οι λέξεις *πανοῦργος* και *ὑβριστής*;

[*Πανοῦργος*: πᾶν + ἔργον = αυτός που μπορεί να κάνει οτιδήποτε, άρα και κάτι κακό, ο κακός, ο άτιμος. *Ὑβριστής*: αναμένουμε ότι οι μαθητές θα το ερμηνεύσουν *αυτός που βρίζει*. Εξηγούμε ότι είναι κάτι ευρύτερο και πιο σοβαρό, αυτός που δεν δείχνει σεβασμό στους άλλους, δεν αναγνωρίζει όρια στη συμπεριφορά του, άρα θρασύς, αυθάδης κ.ο.κ.]

8. Πώς θα μπορούσαμε να πούμε «κατηγορώ τον Πάρη για την αρπαγή»;
[*Πάριν ἁρπαγῆς κατηγορῶ*]

Όταν ο Θησέας διαφώνησε και θύμωσε με τη μητέρα του και της έλεγε «Να ξέρεις ότι μου χάλασες άδικα το παιγνίδι με τους φίλους μου» (6.9), ποια προστακτική ρήματος είχε χρησιμοποιήσει (με την ίδια σημασία που έχει το *ἴσθι*);

[*Γίγνωσκε* (*δ’ ὅμως ὅτι παιδιὰν μάτην ἔφθειρας*!). - *Εὖ ἴσθι* = μάθε καλά, βάλε καλά στο μυαλό σου.]

9. Το *ὅτι* που ακολουθεί είναι αιτιολογικό ή ειδικό;
[ειδικό]

10. Πώς μπορούμε με μια λέξη στα ΝΕ να αποδώσουμε το *κακῶς λέγει*;
[κακολογώ]

Τι μέρος του λόγου είναι το *κακῶς*;

[Επίρρημα. Το διακρίνουμε από το επίθετο.]

Θυμάστε άλλες εκφράσεις με το *λέγω*;

[Εκφράσεις που συναντήσαμε: Ο Οδυσσέας είπε: *ἀληθῆ λέγεις* (3.8), ο δούλος: *οὐδὲν λέγεις* (4.8).]

Ο Αρίστωνας περιορίζεται στο να κατηγορήσει τον Θεόδωρο; Μήπως τα επόμενα λόγια του υπονοούν και κάτι άλλο;

[Απειλή. Παραφράζουμε: Δεν μπορεί να τον κατηγορεί κανείς και να συνεχίζει να χαίρεται, δηλ. να μην τιμωρείται. Άρα τον απειλεί και μάλιστα πραγματοποιεί την απειλή του ευθύς αμέσως. - *χαίρων* (χωρίς συνέπειες, χωρίς τιμωρία, ελεύθερα, με την άνεσή σου).]

5 Παίετε αὐτὸν ῥάβδῳ τὸν νῶτον, ἵνα τοῦ λοιποῦ μάθῃ ὅτι οὐκ ἔξεστι διαβάλλειν Ἀρίστωνα ἀποινί.

11. Σε ποιους απευθύνεται τώρα ο Αρίστωνας;

[Σε αυτούς που εικονίζονται να κρατούν ράβδους, προφανώς πρόκειται για δούλους του.]

Ποια εντολή τους δίνει;

[Να κτυπήσουν τον Θεόδωρο.]

Ποιο ρήμα σημαίνει κτυπώ; Σε ποια έγκλιση χρησιμοποιήθηκε;

[*Παίω,* προστακτική]

Με τι θα τον κτυπήσουν;

[*ῥάβδῳ*]

Άρα, τι δηλώνει η δοτική *ῥάβδῳ*;

[Το όργανο]

Πού τον χτυπούν;

[…]

– **Προαιρετικά**: Έχετε ακούσει τη φράση στρέφω τα νώτα μου; Όταν κάποιος στρέφει τα νώτα του τι κάνει; Βλέποντας τους ανθρώπους του Αρίστωνος στην εικόνα 6, πού τον χτυπούν; Άρα, ποια είναι ακριβώς η οδηγία προς τους ραβδούχους;

[Να κτυπήσουν τον Θεόδωρο στην πλάτη.]

12. Ποιος είναι ο στόχος αυτής της πράξης;

[*ἵνα μάθῃ*]

13. *ἔξεστι* σημαίνει είναι δυνατόν…, μπορεί κάποιος…: ποια λέξη ακολουθεί κανονικά στα ΝΕ; Στα Αρχαία (με βάση το κείμενο);

[ΝΕ: να… , ΑΕ: απαρέμφατο]

διαβάλλειν – πώς είναι το ρήμα;

[διαβάλλω]

Τι σημαίνει; - Ποια παράγωγη νεοελληνική λέξη χρησιμοποιούμε;

[διάβολος (σατανάς)]

Τι κάνει δηλαδή αυτός που διαβάλλει;

[Παραποιεί, συκοφαντεί, κακολογεί, κατηγορεί]

14. Μπορείτε, αναλύοντας τη λέξη *ἀποινί* στα συνθετικά της μέρη, να καταλάβετε τι σημαίνει;
[*ἀ* (στερ.) + *ποινή* = χωρίς τιμωρία, χωρίς συνέπειες]

Τι μέρος του λόγου νομίζετε ότι είναι: επίθετο, επίρρημα, ουσιαστικό;

[Επίρρημα. Άλλη κατηγορία, διαφορετική από τα επιρρήματα σε –ως.]

Με ποια λέξη που χρησιμοποίησε προηγουμένως ο Αρίστων είναι ισοδύναμη, λέει το ίδιο πράγμα;

[*χαίρων*]

<u>Δεύτερη υποενότητα (σκίτσα 6-11): Τα αμφίβολα πολιτικά δικαιώματα</u>

6 ***ΘΕΟΔΩΡΟΣ: Προσκαλοῦμαί σε πρὸς τὸν πολέμαρχον, ὦ παγκάκιστε.***
7 ***ΑΡΙΣΤΩΝ: Οὐ μέτοικός εἰμι, ἀλλὰ Πλαταιεύς.***
ΘΕΟΔΩΡΟΣ: Καὶ πόθεν δημοτεύῃ;
ΑΡΙΣΤΩΝ: Δεκελειόθεν.

Δίνουμε τις απαραίτητες αρχαιογνωστικές πληροφορίες για τον πολέμαρχο (είχε δικαστικές αρμοδιότητες σε περιπτώσεις μη Αθηναίων πολιτών) και τους Πλαταιείς.

15. Πόσο θυμωμένος με τον Αρίστωνα σας φαίνεται ο Θεόδωρος; Από πού το καταλαβαίνουμε;
[Πολύ. Τον αποκαλεί *παγκάκιστο*, όχι απλά κακό.]
Πόσο πιο βαρύ είναι το *παγκάκιστε* από το *κακέ*;
[υπερθετικός βαθμός και επίταση με το *παν*, πρβ. ΝΕ πανάθλιε]

16. Το *προσκαλοῦμαι* μπορεί εδώ να σημαίνει προσκαλώ με θετική διάθεση, όπως όταν καλούμε κάποιον στο σπίτι μας;
[…] [Εδώ είναι δικανικός όρος, σημαίνει ενάγω κάποιον στον δικαστή (εδώ τον πολέμαρχο) για να δικαστεί, καταγγέλλω.]

Το γεγονός ότι τον οδηγεί στον πολέμαρχο τι υποδηλώνει;

[Τον αντιμετωπίζει ως μέτοικο, δηλαδή αμφισβητεί ότι είναι Αθηναίος πολίτης.]

Ποιος είναι ο *μέτοικος*; Θυμηθείτε από την Ενότητα 1 (Τίτλος: *Ἡρακλέους ἀπὸ Δελφῶν μετοικία*, 1.8 η Αγαρίστη ρωτά: *Τίς ἡ αἰτία τῆς μετοικίσεως*;).

[Αυτός που αλλάζει τόπο διαμονής, ο πολίτης άλλης πόλης που εγκαθίσταται στην Αθήνα.]

17. Ποια είναι η απάντηση στο πόθεν;
[Δεκελειό**θεν**]

Άρα, τι εκφράζει το *–θεν*;

[Προέλευση, κίνηση από τόπο]

Προαιρετικά: Ερώτηση σε μαθητές *Πόθεν δημοτεύῃ*;

[Παίρνουμε διάφορες απαντήσεις στα ΝΕ. Σκοπός είναι να εμπεδωθεί η μορφολογία και να γίνει σαφής η σημασία του *δημοτεύομαι* - Προσοχή στον τύπο *δημοτεύῃ*: είναι δεύτερο πρόσωπο του ρήματος *δημοτεύομαι*! «Από ποιο δήμο είσαι» (ενδεχομένως αναφέρουμε ότι η Αθήνα αποτελούνταν από πολλούς δήμους).]

8 ΘΕΟΔΩΡΟΣ: Οὔ μοι δοκεῖς.
ΑΡΙΣΤΩΝ: Οὐκ οἶσθα ὅτι μετὰ τὴν Πλαταιῶν ἅλωσιν πολίτας ἡμᾶς ἐποιήσατε;

18. Πείθεται ο Θεόδωρος;
[όχι]

Είναι απόλυτα σίγουρος ότι ο Αρίστων δεν είναι Πλαταιεύς;

[όχι, το *δοκεῖς* εκφράζει εντύπωση, όχι βεβαιότητα]

19. Το αρνητικό *οὐ* είναι μία από τις άτονες λέξεις. Γιατί εδώ τονίζεται;
[έγκλιση τόνου]

20. Τι μπορεί να σημαίνει το *οἶσθα* ; Ποιο ρήμα που μάθαμε σήμερα θυμίζει;
[…, *ἴσθι* - τύποι οριστικής και προστακτικής του ρ. *οἶδα* (γνωρίζω).]

21. Τι είναι η *ἅλωσις*; Ποιαν άλλη *ἅλωσιν* εκτός από των Πλαταιών ξέρετε;
[Άλωση της Πόλης]

μετὰ τὴν ἅλωσιν: ποια επιρρηματική σημασία δηλώνει;

[χρόνο]

Θυμηθείτε ότι ο Ηρακλής «*μετὰ τῶν τέκνων ἐπὶ θήραν πορεύεται*». Εκεί ο εμπρόθετος τι δήλωνε;

[συνοδεία]

9 ΘΕΟΔΩΡΟΣ: Πολλοὶ ὅμως εἰσὶν οἱ κατασκευάζοντες ἑαυτοῖς πολιτείαν οὐ προσήκουσαν, οὐκ ὄντες Πλαταιεῖς. Καὶ σύ, οἶμαι, εἷς τούτων εἶ.

22. Ποια φράση έχει το περιεχόμενο «αυτοί που δηλώνουν πολίτες μιας πόλης, ενώ δεν είναι»;
[*οἱ κατασκευάζοντες ἑαυτοῖς πολιτείαν οὐ προσήκουσαν*]

Προαιρετικά: Όταν κάποιος γίνεται πολίτης, τι λέμε ότι αποκτά;

[πολιτικά δικαιώματα]

Ποιος όρος χρησιμοποιείται για τα «πολιτικά δικαιώματα»;

[*πολιτεία*]

Και για τα «νόμιμα πολιτικά δικαιώματα»;

[*πολιτεία προσήκουσα*] – [*προσήκω* σημαίνει «ταιριάζω», «ανήκω».]

Τι κάνουν αυτοί που δεν δικαιούνται «*πολιτείαν*»;

[προσπαθούν να παρουσιαστούν ως πολίτες, δηλ. κατασκευάζουν στοιχεία που δήθεν αποδεικνύουν κάτι]

Τι σημαίνει λοιπόν εδώ το *κατασκευάζω*;

[Εκτός από την ίδια σημασία με τα ΝΕ, εξηγούμε ότι υπάρχει και η σημασία επινοώ ή δημιουργώ κάτι που δεν υπάρχει, κάτι ψεύτικο.]

Τι σημαίνει «*κατασκευάζοντες*»;

[Αυτοί που κατασκευάζουν. Με αντίστοιχο τρόπο έχουν σχηματισθεί και άλλες μετοχές, αρκετές μάλιστα κατέληξαν να χρησιμοποιούνται μέχρι σήμερα ως ουσιαστικά ή επίθετα: άρχοντες, αυτοί που «άρχουν», οι παράγοντες «αυτοί που παράγουν κάτι», οι πάσχοντες «αυτοί που πασχουν», οι ενδιαφέροντες «αυτοί που ενδιαφέρουν». Επίσης οι παρόντες, οι απόντες κλπ. από ρήματα σύνθετα με το *εἰμί*. Είδαμε από το *εἰμί* να σχηματίζονται τα *ὄντα* (μάθημα 2).]

Εδώ λοιπόν ποιοι είναι οι «*οὐκ ὄντες Πλαταιεῖς*»;

[αυτοί που δεν είναι Πλαταιείς, αυτοί που επιχειρούν να παρουσιαστούν ως πολίτες, «χωρίς να είναι Πλαταιείς»]

Για χάρη τίνος «*κατασκευάζουσι πολιτείαν οὐ προσήκουσαν*»; Προς όφελος ποιου;

[Για τον εαυτό τους, για δικό τους όφελος: *ἑαυτοῖς*.]

Προαιρετικά: Ποιο ρήμα χρησιμοποιούμε εμείς για τη διεκδίκηση ενός πράγματος που δεν μας ανήκει;

[σφετερίζομαι]

Από πού βγαίνει (βλ. περασμένο μάθημα);

[*σφέτερος* – σφετερίζομαι = κάνω κάτι δικό μου – επομένως διεκδικούν για τον εαυτό τους, προσπαθούν να εμφανίσουν ένα δικαίωμα που δεν τους ανήκει, δεν τους αντιστοιχεί, «*κατασκευάζουσιν ἑαυτοῖς*» προσπαθούν να σφετεριστούν τα πολιτικά δικαιώματα, ενώ δεν τους ανήκουν.]

Ο Θεόδωρος τώρα εμφανίζεται απόλυτα βέβαιος ότι ο Αρίστων σφετερίζεται πολιτικά δικαιώματα που δεν του αρμόζουν;

[Όχι, χρησιμοποιεί το ρήμα *οἶμαι*, το οποίο δείχνει έλλειψη βεβαιότητας.]

Για ολόκληρη τη φράση ***Καὶ σύ, οἶμαι, εἷς τούτων εἶ*** μπορούμε να ζητήσουμε απόδοση: «Και συ, νομίζω, είσαι ένας από αυτούς».

10 Ἐλθὲ οὖν πρῶτον εἰς τὸν χλωρὸν τυρόν.

11 Τῇ γὰρ ἔνῃ καὶ νέᾳ ἐκεῖσε συλλέγονται οἱ Πλαταιεῖς. Οὗτοι δὴ ἐξελέγξουσί σε.

23. Τι μέρος του λόγου νομίζετε ότι είναι το *πρῶτον*: επίθετο, επίρρημα, ουσιαστικό; Θυμηθείτε τα λόγια της Αίθρας: *Πρόσεχε τὸν νοῦν, καὶ πρῶτον ἄκουε γένος σόν* (6.11).

[Επίρρημα]

Ο *χλωρὸς τυρὸς* είναι κάτι ανάλογο του *αἴγειος τυρός* που συναντήσαμε στην Ενότητα 4 (4.6);

[Όχι. *Χλωρός* είναι ο φρέσκος (πρβλ. χλωρά και ξερά)].

Όταν του ζητά να πάνε *εἰς τὸν* χλωρὸν *τυρὸν* τι εννοεί;

[*στο μέρος που πωλείται φρέσκο τυρί*. Κι εμείς σήμερα όταν είμαστε με άλλους σε ένα κατάστημα και θέλουμε να συνεννοηθούμε πού θα βρεθούμε, λέμε «θα είμαι στα αναψυκτικά», ή «θα βρεθούμε στα παιδικά».]

Γιατί του ζητά να πάει εκεί;

[Γιατί εκεί μαζεύονται οι Πλαταιείς.]

Πότε; Ποια φράση δηλώνει χρόνο – και ποια δηλώνει τόπο;

[*Τῇ γὰρ ἕνῃ καὶ νέᾳ*=την τελευταία μέρα του μήνα (εξηγούμε ότι οι Αθηναίοι χαρακτήριζαν έτσι την τελευταία μέρα του μήνα, γιατί ήταν το όριο μεταξύ παλιού και νέου μήνα).

ἐκεῖσε: σε εκείνο το μέρος, δείχνει κατεύθυνση. Πώς θα πούμε «προς την Αθήνα»; Και πώς θα πούμε «από εκεί»; «από την Αθήνα»;]

24. Για ποιο λόγο ζητά να πάνε στους Πλαταιείς;

[…] Η απάντηση μπορεί να κινείται στην κατεύθυνση του «ελέγχου». Θα εξηγήσουμε ότι το *ἐξ-* δηλώνει εντέλεια, ολοκλήρωση της πράξης που δηλώνει το ρήμα. Θα σε ελέγξουν και θα αποδείξουν ποιος είσαι.

Το *δὴ* προσδίδει πρόσθετη έμφαση στη λέξη που προηγείται. Θυμηθείτε ότι ο Θεόδωρος δεν μπορεί να είναι απόλυτα βέβαιος για την απάτη, και ψάχνει στοιχεία. Η φράση «*οὗτοι δὴ*» σημαίνει κάτι σαν «ε, λοιπόν, *αυτοί* θα…».

<u>Τρίτη υποενότητα (σκίτσα 12-15): Στην αγορά του τυριού</u>

12 ΠΛΑΤΑΙΕΥΣ: Ἡμεῖς οἱ ἐνθάδε παρόντες Πλαταιεῖς, τοῦτον οὐ γιγνώσκομεν, ὦ Θεόδωρε.

25. Σε ποιο βαθμό είναι βέβαιοι οι Πλαταιείς για το αν ο Αρίστων είναι συμπολίτης τους;

[Απόλυτα βέβαιοι, χρησιμοποιούν το ρήμα *γιγνώσκω* που δηλώνει βέβαιη γνώση.]

26. Τι μέρος του λόγου είναι το *ἐνθάδε* και τι εκφράζει;

[Επίρρημα, τόπο]

Ποιο είναι το αντίθετό του;

[*Ἐκεῖσε*, λεξ. 11]

13 ΓΥΝΗ: Ἐγὼ γιγνώσκω αὐτόν. Χρησμολόγος Θετταλός ἐστι, καὶ χρησμοὺς οὐκ ἀρχαίους, ἀλλὰ πεποιημένους ᾄδει.

27. Ποια είναι τελικά η εθνικότητα και η ιδιότητα του Αρίστωνος;

[*Θετταλός*, *χρησμολόγος*, *ᾄδει* (έμμετρη απαγγελία) *χρησμούς*]

28. Πότε έχει μεγαλύτερη αξία ένας χρησμός, μια προφητεία, σύμφωνα με τον διάλογο; Όταν είναι παλιός ή καινούργιος; Τι μπορεί να είναι οι *πεποιημένοι* χρησμοί; Μπορείτε να διακρίνετε ποιο ρήμα υπάρχει στο *πεποιημένους*;

[Το ρήμα *ποιῶ*. Άρα *πεποιημένος* είναι ο φτιαχτός, ο πλαστός, ο ψεύτικος, άρα πρόκειται για απατεώνα, *ᾄδει πεποιημένους χρησμούς*]

14 ΠΛΑΤΑΙΕΥΣ: Διὰ τῶν τοιούτων αἰσχύνη μεγίστη γίγνεται ἡμῖν τοῖς γνησίοις Πλαταιεῦσι.

29. **Προαιρετικά:** Πώς θα συμπληρώνατε τη φράση *Διὰ τῶν τοιούτων*; Ποιους υπονοεί;
[*Διὰ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων/χρησμολόγων.* Η αντωνυμία μπορεί να χρησιμοποιείται «αντί του ονόματος»…]

Τι δηλώνει η φράση *Διὰ τῶν τοιούτων*;

[Το μέσο. Διά μέσου (μεταφορικά). «Μέσα από κάτι ανθρώπους σαν κι αυτόν ντροπιαζόμαστε εμείς».

30. Σε τι βαθμό προκαλεί ντροπή στους Πλαταιείς;
[Στον μεγαλύτερο, υπερθετικό: *μεγίστη*]

Ποιος είναι ο θετικός βαθμός του επιθέτου;

[μεγάλη]

γίγνεται: εδώ ως υπαρκτικό ρήμα. Η ακριβής σημασία: «δημιουργείται», «γίνεται» με τη σημασία «αποκτά ύπαρξη» (όχι συνδετικό, με τη σημασία «αποκτά την τάδε ιδιότητα»).

31. Τι εκφράζει η δοτική *ἡμῖν*;
[Το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται όλη η φράση. Δοτική προσωπική]

15 ΑΡΙΣΤΩΝ: Οἴμοι, ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν διαβάλλομαι. Πολλὰ δύναμαι λέγειν περὶ τούτου τοῦ πράγματος, ὅτι Πλαταιεύς εἰμι.

32. Ποιος άλλος φώναξε *οἴμοι*;
[Η Πηνελόπη: *Οἴμοι, μόνη καταλείπομαι* (3.19)]

Θυμάστε τι μέρος του λόγου είναι;

[Επιφώνημα]

33. Ποιος ξαναμίλησε για διαβολή;
[Πάλι ο Αρίστωνας, λεξ. 5]

Από ποιον θεωρεί ότι διαβάλλεται;

[*Ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν*]

34. Με ποια λέξη συνδέεται αναπόσπαστα το *δύναμαι*;
[*δύναμαι λέγειν*]

Πολλά λέγειν (λέω πολλά, μιλώ διεξοδικά, διατυπώνω πολλά επιχειρήματα): σας θυμίζει κάποια αντίστοιχη σύνταξη;

[*ἀληθῆ λέγεις*, σύστοιχο αντικείμενο]

Περὶ τίνος πολλὰ δύναται λέγειν;

[*περὶ τούτου τοῦ πράγματος*]

Πιο συγκεκριμένα;

[*ὅτι Πλαταιεύς εἰμι* (επεξηγεί τον προηγούμενο όρο)]

Τέταρτη υποενότητα (σκίτσα 16-20): Το παρελθόν του χρησμολόγου

16 ***ΓΥΝΗ: Οὐ σύ ἔλεγες περὶ Γλαύκου, ὃς ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανεν, ὡς ἥξει, ἵνα ἀργύριον παρὰ τῆς γυναικὸς λαμβάνῃς;***

35. Ποιος είναι ο Γλαύκος;
[Κάποιος που σκοτώθηκε στον πόλεμο.]

Τι έλεγε ο Αρίστων για τον Γλαύκο;

[*ὡς ἥξει*]

Τι μπορεί να σημαίνει το ρήμα αυτό;

[ότι θα επιστρέψει, θα έλθει]

Προαιρετικά: Γιατί χρησιμοποιείται το *σύ*, αφού αυτό εμπεριέχεται στο *ἔλεγες*; Δεν εννοείται;

[Εννοείται. Εδώ όμως χρησιμοποιείται εμφατικά.]

36. Γιατί *ὡς* και όχι *ὅτι*;
[Πρόκειται για κάτι που γνώριζε ότι δεν είναι αληθές (*ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανεν*).]

37. Τι εκφράζει το *ἐν τῇ μάχῃ*;
[Δηλώνει τον τόπο, αλλά ταυτόχρονα και τον χρόνο που πέθανε.]

38. Με ποιο στόχο το έκανε;
[*ἵνα ἀργύριον*….]

17 ***ΑΡΙΣΤΩΝ: Πρὸς ταῦτα οὐ χαλεπὸν ἀντειπεῖν. Ἡ γὰρ ἀλήθεια συμμαχεῖ μοι.***
ΦΙΛΩΝ: Οὗτος, ὦ ἄνδρες, πολλάκις τοὺς πολίτας ἐξηπάτησε καὶ δίκας φεύγει πολλάς.

39. Ποιες λέξεις στην απάντηση του Αρίστωνα δηλώνουν αντίθεση;
[*ἀντειπεῖν*: Να αντικρούσω, από το ρήμα *ἀντιλέγω*, και *πρός* (εκτός από την πιο συνηθισμένη σημασία «προς», σημαίνει επίσης «εναντίον», «κατά»).

οὐ χαλεπόν > δηλ. *ῥᾴδιον* = εύκολο (σχήμα λιτότητας). *οὐ χαλεπόν (ἐστι) ἀντειπεῖν.*

40. Πώς λειτουργεί εδώ ο σύνδεσμος *γάρ*;
[αιτιολογικός]

41. Είναι η πρώτη φορά που εξαπατά κάποιον ο Αρίστωνας;
[Όχι, *πολλάκις*]

42. Εφόσον ο Αρίστωνας έχει εξαπατήσει πολλές φορές, τι εκκρεμούν εις βάρος του σύμφωνα με τον Φίλωνα;
[Πολλές κατηγορίες]

Ποιες είναι οι λέξεις του κειμένου με τις οποίες δηλώνεται η απάντηση;

[*δίκας φεύγει πολλάς*]

Άρα, τι σημαίνει *δίκην φεύγω*;

[Κατηγορούμαι]

Έχουμε συναντήσει εκφράσεις με το *δίδωμι δίκην*: *Δώσω δίκην ἐκείνοις ἀξίαν τῶν ἔργων* (4.19), *Προκρούστης ἐπὶ τῆς σφετέρας κλίνης δώσει δίκην τῶν συχνῶν φόνων* (6.23). Θυμάστε τι σημαίνει;

[Τιμωρούμαι]

18 ΘΕΟΔΩΡΟΣ: Πολλοὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ οὐδὲ σφᾶς αὐτοὺς τρέφειν ἐδύναντο, ἀλλ' ἐν τῷ πολέμῳ παρανόμως ἐκ πενήτων πλούσιοι ἐγένοντο.

Θα εξηγήσουμε την αντωνυμία *σφᾶς αὐτούς*, συνδέοντάς την με τους άλλους τύπους της αυτοπαθούς αντωνυμίας που έχουμε συναντήσει (*ἑαυτοῖς*, 7.9), καθώς και με τις ετυμολογικά συγγενείς λέξεις που έχουμε συναντήσει (*σφέτερος*, 6.23) ή έχουμε αναφέρει (σφετερίζομαι).

43. Για ποιους μιλά εδώ ο Θεόδωρος; Για κάποιον συγκεκριμένο άνθρωπο; Και τι τους επιρρίπτει;
[Για μια ολόκληρη ομάδα ανθρώπων που εκμεταλλεύθηκε τον πόλεμο για να πλουτίσει.]

44. Ποιες αντιθέσεις μπορείτε να εντοπίσετε στις προηγούμενες προτάσεις;
[*ἐν τῇ εἰρήνῃ, ἐν τῷ πολέμῳ*], [*πενήτων, πλούσιοι*]

Δεν έχουμε απλή συσσώρευση δύο αντιθετικών ζευγών, αλλά αλληλεπίδραση των δύο ζευγών. Ο συνδυασμός τους λειτουργεί καταλυτικά, υπογραμμίζοντας ένα παράδοξο: «φτωχοί στην ειρήνη, πλούσιοι στον πόλεμο».

45. *δύναμαι λέγειν* προηγουμένως. Εδώ με ποιο απαρέμφατο συναντούμε το ρήμα;
[*τρέφειν ἐδύναντο*]

παρανόμως: ποιο επίρρημα συναντήσαμε σήμερα, το οποίο μπορεί να θεωρηθεί συνώνυμό του;

[*ἀδίκως*]

Προαιρετικά: Μπορεί να επισημανθεί η παρήχηση του π. Ελκύει την προσοχή σε μια φράση που είναι ήδη αξιοπρόσεκτη λόγω του σημασιολογικού παράδοξου.

19 ΦΙΛΩΝ: Πῇ σὺ ἀποδιδράσκεις; Δίκην ἀξίαν δώσεις. Οὐ γὰρ σμικρὰ τὰ ἁμαρτήματα οὐδὲ συγγνώμης ἄξια.

46. Τι εκφράζει το *πῇ*;
[Κατεύθυνση, κίνηση προς τόπο]

47. Γιατί χρησιμοποιεί το *σύ*, αφού εννοείται από την κατάληξη του *ἀποδιδράσκεις*;
[Για έμφαση, όπως και στη λεζ. 16]

48. Σε τι χρόνο βρίσκεται το *δίκην ἀξίαν δώσεις*;
[Μέλλοντα. Μπορεί να συνδεθεί με τις εκφράσεις της λεξ. 17.]

Πώς θα μπορούσε να συμπληρωθεί το *δίκην ἀξίαν δώσεις*; Ποια πτώση είδαμε να χρησιμοποιείται δίπλα από το επίθετο *ἄξιος*;

[*Δίκην ἀξίαν τῶν ἔργων δώσεις*. Γενική (της αξίας).]

49. *οὐ σμικρά*: με μια λέξη;
[*μεγάλα*, σχήμα λιτότητας]
50. Άρα, το *ἁμάρτημα* είναι αυτό που σήμερα λέμε αμαρτία;
[Όχι. Το σφάλμα, το λάθος.]

20 ΑΡΙΣΤΩΝ: Διὰ βραχέων ὅμως πείσω τοὺς δικαστάς.
ΘΕΟΔΩΡΟΣ: Φυλάττου, ὦ τᾶν. Οἱ δικασταὶ σφόδρα ὀργίζονται τοῖς ψευδομένοις καὶ καταψηφίζονται.

51. Τα φωνήεντα είναι μακρά και ...
[Βραχέα]

Εδώ ο Αρίστωνας θεωρεί ότι πρέπει να πει πολλά ή λίγα για να πείσει τους δικαστές;

[Λίγα]

Πώς θα συμπληρώνατε το *διὰ βραχέων*;

[*Διὰ βραχέων λόγων*]

Ποιες λέξεις που ανήκουν στην ίδια οικογένεια γνωρίζετε στα Ν.Ε.; Ξέρετε και τα αντίθετά τους;

[βραχύσωμος, βραχυλογία
βραχυπρόθεσμος – μακροπρόθεσμος, βραχυχρόνιος – μακροχρόνιος]

Ξανασυναντήσαμε το *ὅμως*; Στα αρχαία ελληνικά χρησιμοποιείται κυρίως στον διάλογο, για να εκφράσει έντονη αντίθεση στα λόγια του προηγούμενου ομιλητή.

52. *Φυλάττου*: θυμάστε σε ποια έγκλιση βρίσκεται το ρήμα;
[προστακτική]

Νομίζετε ότι εδώ η προστακτική έχει την ίδια σημασία με την οποία τη χρησιμοποιούσε η Αίθρα; (Βλ. 6.8, 6.11)

[Όχι, εδώ είναι πραγματική προσταγή, υπάρχει απειλητική διάθεση.]

53. Μπορείτε να αντικαταστήσετε το *σφόδρα* με ένα συνώνυμό του επίρρημα;
[*πάνυ*]

Καταψηφίζονται: Στα Νέα Ελληνικά;

[Ψηφίζω κατά, καταδικάζω. Το καταψηφίζω στα ΝΕ έχει ελαφρώς πιο στενή σημασία «ψηφίζω όχι», «ψηφίζω εναντίον μιας συγκεκριμένης πρότασης».]

Δραστηριότητα (προφορικά, στην τάξη)

Μπορούμε με ειδικές ερωτήσεις να ευαισθητοποιήσουμε τους μαθητές στην ανάλυση κοινωνικών φαινομένων με τρόπο αναλυτικό, και να καλλιεργήσουμε αξίες υγιούς κοινωνικής συνείδησης. Σκόπιμη είναι και η επικαιροποίηση του θέματος με καταληκτικές ερωτήσεις, όπως: «Υπάρχουν στις μέρες μας παρόμοιες καταστάσεις;» - «Πού οφείλονται;» κλπ.

Παράλληλα, η δραστηριότητα βοηθά να δούμε τον αρχαίο κόσμο ως μια κοινωνία με σύνθετα κοινωνικά προβλήματα.

Το *κείμενο* αυτό μας μεταφέρει σε μια εύκολη ή σε μια δύσκολη περίοδο στην ιστορία της Αθήνας; Ψάχνοντας μέσα στο κείμενο ποιες μορφές επιλήψιμης συμπεριφοράς εντοπίζουμε;

- Κερδοσκοπία εμπόρου
- Φυσική βία – εκφοβισμός
- Εκμετάλλευση του πόνου και του θρησκευτικού αισθήματος
- Ψέμα/αντιποίηση δικαιωμάτων: εμφάνιση με ψεύτικη καταγωγή και επαγγελματική ιδιότητα
- Απόπειρα απόδρασης

Με βάση και πάλι το κείμενο, ποιοι φαίνεται ότι αποτελούν εμπόδιο στην παράνομη και *αντικοινωνική* συμπεριφορά;

- Αυτοί που ξέρουν να διεκδικούν τα δικαιώματά τους και επιμένουν
- Οι απλοί άνθρωποι, ειδικά όταν είναι ενταγμένοι σε κοινωνικές ομάδες που αντιπροσωπεύουν τον μέσο πολίτη
- Οι δικαστές (στην Αθήνα ήταν άνθρωποι του δήμου)

Πώς καταφέρνει τελικά ο Θεόδωρος να *αποκαλύψει* τον παράνομο και να οδηγήσει στην παραπομπή του στη δικαιοσύνη;

- Διεκδικεί τα δικαιώματά του, όταν υποψιάζεται ότι έπεσε θύμα εκμετάλλευσης
- Καταγγέλλει (δεν εκφοβίζεται)
- Ερευνά (πηγαίνει εκεί όπου έχει πιθανότητες να συγκεντρώσει χρήσιμες πληροφορίες)
- Δεν δέχεται τις δικαιολογίες, αναγνωρίζει τα συμπτώματα της παρανομίας και τα εντάσσει σε γενικότερα φαινόμενα αντικοινωνικής συμπεριφοράς. (Η κατανόηση του γενικότερου προβλήματος, των κοινωνικών προβλημάτων, τον βοηθά να κατανοήσει τη συμπεριφορά του Αρίστωνα, και να μην παρασυρθεί από αυτόν).

Υπάρχει κάτι για το οποίο παρ' όλα αυτά θα μπορούσαμε να ψέξουμε τον Θεόδωρο;

- Αγόρασε πολύ ακριβά ένα προϊόν, χωρίς μάλιστα να κάνει προηγουμένως «έρευνα αγοράς» (τουλάχιστον όμως την έκανε εκ των υστέρων). Προφανώς θαμπώθηκε από το σπάνιο, «εισαγόμενο» αγαθό!